ముదబ్బర్, ముకాతబ్, ఉమ్ముల్ వలద్

بَابُ الْمدَبَّرِ وَالْمُكَاتَبِ وَأمِّ الْوَلَدِ

1229. హజ్రత్ జాబిర్ (రజి) కథనం ప్రకారం ఒక అన్సార్ సహచరుడు మరణ సమయంలో ఒక బానిసకు విముక్తి కలిగించాడు. మరి చూడబోతే అతని

(١٢٢٩) عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ، أَنَّ رَجُلاً مِّنَ الْأَنْصَارِ أَعْتَقَ غُلَاماً لَّهُ عَنْ دُبُرٍ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ غَيْرُهُ، فَبَلَغَ ذٰلِكَ النَّبِيَّ

ﷺ، فَقَالَ: «مَنْ يَشْتَرِيهِ مِنِّي؟» فَاشْتَرَاهُ نُعَيْمُ ابْنُ عَبْدِ اللهِ بِثَمَانِمَائَةِ دِرْهَمٍ، مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ. وَفِي لَفْظٍ لِلْبُخَارِيِّ: فَاحْتَاجَ.

ఆస్తి అదొక్కటే. ఈ విషయం దైవప్రవక్త (సల్లల్లాహు అలైహి వ సల్లం)కు తెలిసింది. దానికాయన (స), "ఆ బానిసను నా దగ్గరి నుంచి కొనే వారెవరు?" అని ప్రశ్నించారు. అప్పుడు నయీమ్ బిన్ అబ్దుల్లాహ్ (రజి) ఎనిమిది వందల దిర్హములకు ఆయన (స) నుండి కొనుగోలు చేశారు. (బుఖారీ, ముస్లిం). బుఖారీలో "అతడు అవసరం పడ్డాడు" అన్న వాక్యం ఉంది.

وَفِي رِوَايَةٍ لِلنَّسَائِيِّ: وَكَانَ عَلَيْهِ دَيْنٌ فَبَاعَهُ بِثَمَانِمَائَةِ دِرْهَمٍ، فَأَعْطَاهُ، وَقَالَ: «اقْضِ دَيْنَكَ».

నసాయిలోని ఉల్లేఖనంలో ఇలా వుంది: అతను బాకీ పడి ఉన్నాడు. ఆయన (స) అతన్ని ఎనిమిది వందల దిర్హములకు అమ్మి, ఆ సొమ్మును అతనికిస్తూ, "నీ బాకీ చెల్లించు" అని అన్నారు.

సారాంశం

ఈ అధ్యాయంలో బానిస విమోచనానికి సంబంధించిన మూడు పద్ధతులు సూచించబడ్డాయి: 1. ముదబ్బర్ 2. ముకాతబ్ 3. ఉమ్ముల్ వలద్.

ఒక యజమాని తన బానిసను ఉద్దేశ్యించి; నా మరణానంతరం నువ్వు స్వేచ్ఛపొందుతావు అని అంటే అట్టి బానిసను 'ముదబ్బర్' గా వ్యవహరిస్తారు.

ఒక నిర్ణీత మొత్తం యజమానికి చెల్లించి స్వేచ్ఛపొందే ఒప్పందం (ముకాతబత్) చేసుకున్న బానిసను 'ముకాతబ్'అని అంటారు.

తన యజమాని అజమాయిషీలో ఉంటూ అతనిచే సంతానాన్ని కన్న బానిసరాలిని 'ఉమ్ముల్ వలద్' అని పిలుస్తారు.

ఈ హదీసు ఇంతకు ముందు 'వాణిజ్య పుస్తకం'లోనూ వచ్చింది. ఈ హదీసు ప్రకారం బానిసను 'ముదబ్బర్'గా ప్రకటించటం సమంజసమే. అయితే యజమాని తన ఆస్తిలోని మూడోవంతు (వీలు) భాగంలో నుంచి ఈ మేరకు ప్రకటించాలని అత్యధికమంది విద్వాంసులు అభిప్రాయపడ్డారు. ఒక వస్తువును మార్కెట్టులో అమ్మడానికి 'వేలం' వేయటంలో తప్పులేదని కూడా ఈ హదీసు చెబుతోంది. అంటే వస్తువు యజమాని మార్కెట్టులో ప్రజల ముందు దాన్ని ప్రవేశపెట్టి, తనకు రావలసిన గిట్టుబాటు ధర కోసం వేలం వేస్తాడు. వస్తువును

కొనదలచినవారు దాని ధరను పెంచుతూ పోతారు. గిట్టుబాటు ధర పలకగానే యజమాని దాన్ని అమ్మేస్తాడు. ప్రస్తుత మండీలలో కూడా సరకులు ఈ వేలం పద్ధతిపై అమ్ముడు పోతున్నాయి. ఈ పద్ధతి ధర్మసమ్మతమేనని హదీసు ద్వారా తెలియవస్తోంది.

హదీసు ఉల్లేఖకులు

నయీమ్ బిన్ అబ్దుల్లాహ్ (రజి) : 'నఖ్ఖామ్' అనేది ఈయన బిరుదు. ఖురైష్‌కు చెందిన 'అదీ' తెగవారు. తొలి రోజుల్లోనే ఇస్లాం స్వీకరించారు. మొదట్లో తాను ఇస్లాంను విశ్వసించిన సంగతిని గోప్యంగా ఉంచారు. ఈయన మక్కానుండి హిజ్రత్ చేయదలచినపుడు అదీ తెగవారు అభ్యంతరం చెప్పారు. ఏ మతాన్ని అవలంబించినా తమకు ఆక్షేపణ లేదనీ, మక్కా నగరాన్ని మాత్రం విడిచిపోవద్దని తెగేసి చెప్పారు. ఎందుకంటే ఈయన వితంతువుల, అనాధల పోషణ కోసం భారీ స్థాయిలో ఖర్చుపెట్టేవారు. కడకు ఈయన హుదైబియా ఒప్పందం జరిగిన సంవత్సరం వలసపోయారు. ఖలీఫా హజ్రత్ అబూబక్ర్ లేదా హజ్రత్ ఉమర్ ఫారూఖ్‌ల హయాంలో సిరియా విజయం సందర్భంగా వీరమరణం పొందారు.

(١٢٣٠) وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الْمُكَاتَبُ عَبْدٌ، مَا بَقِيَ عَلَيْهِ مِنْ مُكَاتَبَتِهِ دِرْهَمٌ». أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ بِإِسْنَادٍ حَسَنٍ. وَأَصْلُهُ عِنْدَ أَحْمَدَ وَالثَّلَاثَةِ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.

1230. హజ్రత్ అమ్ర్ బిన్ షుఐబ్ తన తండ్రి నుండి, ఆయన తన తాతగారి నుంచి సంగ్రహించిన దాని ప్రకారం దైవప్రవక్త (సల్లల్లాహు అలైహి వ సల్లం) ఇలా ఉపదేశించారు : "ముకాతబ్ (అయిన బానిస) తన యజమానితో చేసుకున్న ఒప్పందాన్ని అనుసరించి ఒక్క దిర్హమ్ బాకీ ఉన్నాసరే అతడు బానిసగానే ఉంటాడు." (దీనిని అబూ దావూద్ 'హసన్' కోవకు చెందిన పరంపర ఆధారంగా వెలికి తీశారు. దీని మూలం అహ్మద్ మరియు 'ముగ్గురి' వద్ద ఉంది. హాకిమ్ ఈ హదీసును ప్రామాణికమైనదిగా పేర్కొన్నారు)

సారాంశం

యజమానితో ఒప్పందం చేసుకున్న బానిస ఆ నిర్ణీత మొత్తాన్ని పూర్తిగా చెల్లించేంతవరకూ స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాలు పొందజాలడని ఈ హదీసు తెలుపుతోంది. మెజారిటీ ఉలమా దృక్పథం కూడా ఇదే.

(١٢٣١) وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «إِذَا كَانَ لِإِحْدَاكُنَّ مُكَاتَبٌ، وَكَانَ عِنْدَهُ مَا يُؤَدِّي، فَلْتَحْتَجِبْ مِنْهُ». رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْأَرْبَعَةُ وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ.

1231. హజ్రత్ ఉమ్మె సలమా (ర.అన్హా) కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (సల్లల్లాహు అలైహి వ సల్లం) ఈ విధంగా ఉపదేశించారు : "మీలో ఎవరివద్దయినా 'ముకాతబ్' (ఒప్పందం చేసుకున్న బానిస) ఉన్నప్పుడు, అతని దగ్గర సొమ్మును చెల్లించి స్వేచ్ఛ పొందగలిగేంత స్థోమత కూడా ఉన్నపుడు (యజమానురాలు) అతని యెడల 'పరదా' పాటించాలి." (దీనిని అహ్మద్ మరియు 'నలుగురు' ఉల్లేఖించారు. తిర్మిజీ ఈ హదీసును ప్రమాణబద్ధమైనదిగా నిర్ధారించారు)

సారాంశం

నిర్ణీత డబ్బు చెల్లించి స్వేచ్ఛ పొందేందుకు యజమానురాలితో లిఖితపూర్వక ఒప్పందం చేసుకున్న బానిస, ఆ డబ్బును సమకూర్చుకోగానే యజమానురాలు అతనిపట్ల పరదా పాటించాలి. నిజానికి యజమానురాలు బానిస ముందు పరదా పాటించవలసిన అవసరం లేదు. పూర్తి సొమ్ము చెల్లించే వరకూ బానిస బానిసగానే ఉంటాడు. కాని మంచిని దృష్టిలో పెట్టుకుని 'జాగ్రత్త' పాటించబడుతుంది.

ఈ హదీసు ద్వారా అవగతమయ్యే ఇంకొక విషయం ఏమిటంటే మహిళ తన బానిసను చూడగలదు.

(١٢٣٢) وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «يُودَى الْمُكَاتَبُ بِقَدْرِ مَا عَتَقَ مِنْهُ دِيَةَ الْحُرِّ، وَبِقَدْرِ

1232. హజ్రత్ ఇబ్నె అబ్బాస్ (రజి) కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (సల్లల్లాహు అలైహి వ సల్లం) ఇలా ప్రవచించారు : యజమానితో 'ముకాతబత్' చేసుకున్న బానిస ఏ మేరకు స్వేచ్ఛ పొంది ఉంటాడో ఆ మేరకు రక్త శుల్కం పొందగలడు. ఇంకా ఏ మేరకు బానిసత్వానికి కట్టుబడి ఉంటాడో ఆ మేరకే

مَارَقَّ مِنْهُ دِيَةَ الْعَبْدِ». رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ.

పరిహారానికి అర్హుడు." (దీనిని అహ్మద్, నసాయి, అబూదావూద్ ఉల్లేఖించారు)

సారాంశం

యజమానితో లిఖితపూర్వక ఒప్పందం కుదుర్చుకున్న బానిస (ముకాతబ్) గనక హత్యకు గురవుతే అట్టి పరిస్థితిలో రక్తపరిహారం ఏ నిష్పత్తిలో అతని వారసులకు ఇవ్వబడుతుందో ఈ హదీసులో సూచించబడింది. ఉదాహరణకు : - 'ముకాతబ్' అనబడే బానిస హత్యకు గురయ్యేనాటికి, అతడు తన యజమానికి సగం సొమ్ము చెల్లించి ఉన్నాడనుకోండి - అప్పుడు హంతకుడు సగం రక్తపరిహారం స్వతంత్ర వ్యక్తిది చెల్లించి, మిగతాది బానిసకు చెల్లించే నిష్పత్తిలో చెల్లిస్తాడు. అల్లామా ఖత్తాబీ (రహ్మ.లై) కథనం ప్రకారం ముకాతబ్ అనబడే బానిస పూర్తి సొమ్మును యజమానికి చెల్లించనంతవరకూ ఆ భారం అతనిపైన్నే ఉంటుంది. సాధారణంగా ధర్మవేత్తలందరూ ఇలాగే తలపోస్తున్నారు.

(١٢٣٣) وَعَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، أَخِي جُوَيْرِيَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا قَالَ: مَا تَرَكَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عِنْدَ مَوْتِهِ دِرْهَماً، وَلاَ دِينَاراً، وَلاَ عَبْداً، وَلاَ أَمَةً، وَلاَ شَيْئاً، إِلاَّ بَغْلَتَهُ الْبَيْضَاءَ، وَسِلاَحَهُ، وَأَرْضاً جَعَلَهَا صَدَقَةً. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

1233. విశ్వాసుల మాతయగు హజ్రత్ జువైరియా (ర.అన్హా) సోదరులైన హజ్రత్ అమ్ర్ బిన్ హారిస్ (రజి) గారు చేసిన కథనం ప్రకారం; దైవప్రవక్త (సఅసం) తన మరణ సమయంలో వారసత్వ ఆస్తిగా దిర్హములుగానీ, దీనార్లు గానీ, బానిసలుగానీ, బానిసరాండ్రు గానీ, మరే వస్తువుగానీ వదలి వెళ్ళలేదు. కేవలం ఒక తెల్లని కంచెర గాడిద, తన దైన యుద్ధ సామగ్రితో పాటు 'సదఖా'గా నిర్ధారించిన కొంతభూమి మాత్రం వదలి వెళ్ళారు. (బుఖారీ)

సారాంశం

ప్రాపంచిక పటాటోపాలు, ఆస్తి ఐశ్వర్యాల పట్ల దైవప్రవక్త (సఅసం)కు గల అనాసక్తతను, నిరపేక్షను ఈ హదీసు ఎత్తిచూపుతోంది. ఎందుకంటే ఆయన (స) అధీనంలో 63 మంది బానిసలుండేవారు. అందరినీ ఆయన (స) విడుదల చేసేశారు. తన వెనుక ఎలాంటి 'ఆస్తి'నీ విడిచిపెట్టలేదు. పైగా ఆయన (సఅసం) ఈ విధంగా సెలవిచ్చారు: దైవప్రవక్తలు దిర్హములను, దీనార్లను వారసుల కోసం వదలివెళ్ళరు. వారు వదలిన సొమ్ము ఏదన్నా ఉంటే అది 'సదఖా'గా మాత్రమే ఉంటుంది."

హదీసు ఉల్లేఖకులు

అమ్ర్ బిన్ హారిస్ (రజి) : ఈయన ఇబ్నె హారిస్ బిన్ అబూజిరార్ బిన్ హబీబ్ ఖుజాయి, ముస్తలిఖీ. అంటే ఖుజాఅ తెగలోని ఒక భాగమైన ముస్తలిఖ్ శాఖకు చెందినవారు. ప్రవక్త సహచర్య భాగ్యం పొందారు. ఈయనచే ఈ ఒక్క హదీసు మాత్రమే ఉల్లేఖించబడింది.

(١٢٣٤) وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ: «أَيُّمَا أَمَةٍ وَلَدَتْ مِنْ سَيِّدِهَا فَهِيَ حُرَّةٌ بَعْدَ مَوْتِهِ». أَخْرَجَهُ ابْنُ مَاجَهْ وَالْحَاكِمُ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ، وَرَجَّحَ جَمَاعَةٌ وَقْفَهُ عَلَىٰ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ.

1234. దైవప్రవక్త (సల్లల్లాహు అలైహి వ సల్లం) ప్రవచించారని హజ్రత్ ఇబ్నె అబ్బాస్ (రజి) తెలిపారు : "తన యజమాని వీర్యకణంతో శిశువును కన్న బానిసరాలు, యజమాని మరణించిన తరువాత స్వతంత్రురాలవుతుంది." (ఇబ్నె మాజా, హాకిమ్‌లు బలహీన పరంపర ద్వారా దీనిని ఉల్లేఖించారు. ఈ హదీసు పరంపర హజ్రత్ ఉమర్ (రజి) వరకే పరిమితమని హదీసువేత్తల్లోని ఒక వర్గం నొక్కి వక్కాణించింది.

సారాంశం

'ఉమ్మె వలద్' (శిశువును కన్న బానిసరాలు) తన యజమాని మరణించిన వెంటనే స్వతంత్రురాలై పోతుందని ఈ హదీసు ద్వారానూ, ఇంతకు ముందు వచ్చిన వేరొక హదీసు ద్వారా కూడా విదితమవుతోంది. ఈ హదీసు పరంపరలో వున్న వారిలో హుసైన్ బిన్ అబ్దుల్లా హాష్మి చాలా బలహీన ఉల్లేఖకులవటం చేత ఇది బలహీన ఉల్లేఖనంగా భావించబడుతోంది.

(١٢٣٥) وَعَنْ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ أَعَانَ مُجَاهِداً فِي سَبِيلِ اللّٰهِ، أَوْ غَارِماً فِي

1235. హజ్రత్ సహ్లా బిన్ హునైఫ్ (రజి) కథనం ప్రకారం దైవప్రవక్త (సల్లల్లాహు అలైహి వ సల్లం) ఇలా ఉపదేశించారు: "ఎవరయితే దైవమార్గంలో పాటుపడే యోధునికి సాయం చేశాడో లేదా కష్ట కాలంలో రుణగ్రస్తుణ్ణి ఆదుకున్నాడో లేదా ఒక యజమానితో ధన ఒప్పందం కుదుర్చుకున్న బానిసకు కట్టు బాని సత్వం నుండి బయటపడడంలో

عَشْرَتِهِ، أَوْ مُكَاتَباً فِي رَقَبَتِهِ، أَظَلَّهُ اللَّهُ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلاَّ ظِلُّهُ». رَوَاهُ أَحْمَدُ وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ.

చేయూతనిచ్చాడో అటువంటి వ్యక్తికి అల్లాహ్, తన నీడ తప్ప మరొక నీడ ఉండని రోజున చల్లని నీడను ప్రసాదిస్తాడు.'' (దీనిని అహ్మద్ ఉల్లేఖించారు. హాకిమ్ ఈ హదీసును ప్రామాణికమైనదిగా నిర్ధారించారు)

సారాంశం

ఇస్లాం పరోపకారాన్ని, పరస్పర సహకార భావాన్నీ, శ్రేయోభిలాషను ప్రబోధించే ధర్మం. ముఖ్యంగా కష్టకాలంలో ఒకరు ఇంకొకరికి అండగా నిలవాలని అది నొక్కి పలుకుతోంది. అందుకే ఈ హదీసులో రుణగ్రస్తుణ్ణి రుణభారం నుంచి విముక్తి కలిగించమనీ, దైవమార్గంలో జీవితాన్ని అంకితం చేసినవారి అక్కరలను తీర్చమనీ అది తన అనుయాయులను ప్రేరేపించింది. ఈ సత్కార్యాలు పరలోకంలో పనికి వస్తాయనీ, ఏ ఆశ్రయమూ లభించని పరీక్ష దినాన అవి దేవుని ఆశ్రయాన్ని కల్పిస్తాయని శుభవార్త కూడా ఇవ్వబడింది.